

(Social Kritik nr. 98, april 2005 s. 77-84)

Vinkler på konstruktion af magt

Overvejelser over videnskab og magt i anledning af to nye bøger fra Magtudredningen

Af Nils Bredsdorff

I efteråret 2004 barslede Magtudredningen efter en femårig rugeperiode med en 400 siders afsluttende rapport, *Demokrati og Magt i Danmark*. I de sidste par år af perioden kom nogle og tres rapporter og bøger, og efter den afsluttende rapport er kommet ti-femten stykker. Det er ikke vovet at hævde, at Magtudredningen ikke har afstedkommet nogen voldsom faglig, samfundsvidenskabelig og humanistisk, debat eller udvikling. Den har snarere fremstået som et pænt samfundsvidenskabeligt forlag – med store ukendte ressourcer.

Man kan anlægge mange forskellige kritikvinkler som det fremgår af f.eks. bogen *Magt.dk, Kritik af Magtudredningen*, redigeret af Jørgen Øllgaard og Mogens Ove Madsen. Her fremhæves især de analyser Magtudredningen ikke formåede at lave med fokus på den økonomiske magtanalyse. Redaktørerne førte også an i den kortvarige offentlige debat med Magtudredningens ledelse om dens prioriteringer og forskningsstrategier. Fra første kritikdag lagde ledelsen en bestemt kollektiv stil an, som også kommer til udtryk i det kollektive forfatteransvar for afslutningsbindet *Magt og demokrati i Danmark*: Man svarer i musketerånden – En garde!

I de tre statskundskabstidsskrifter har der været særnumre om Magtudredningen (*Grus* nr. 71, *Politik* nr. 2, begge fra foråret 2004 og *Politica* nr. 4, december 2004). I en række tilfælde har Magtudredningsledelsen svaret udførligt på de fremlagte kritikker i samme numre.¹ Formodentlig er langt under halvdelen af udredningens snart 85

¹ I et enkelt bizart tilfælde, Curt Sørensens artikel i *Grus* nr. 71 undlod ledelsen bevidst at svare, men blev af endnu en kritikartikel i det følgende nr. 72 tvunget til at svare.

publikationer blevet anmeldt. Langt de fleste løbende i aviserne uden væsentlig debat, og de faglige tidsskrifters kritik er først kommet i gang efter at læsebyrden allerede var uoverkommelig.

Det bedste overblik over mastodonten fås formodentlig ved at bladre i de tre tidsskriftnumre og den nævnte bog og så foretage stikprøver i selve udredningens rapporter efter viden og interesse. Og dermed samtidig checke kritikens nedslag og forskningsledelsens svar. Der er ind i mellem tale om både gode og meget fine undersøgelser af magtformer i dagens Danmark, af politisk deltagelse og myndighed, af magten i sociale relationer og politiske organisationer, af magtens fordeling og netværk. Der er store huller i kortlægningen af magten, men ingen områder, som ikke er søgt dækket. Der er berettiget kritik af at bestemte magtteorier ikke er kommet i spil, men kritikken må gå til forskerne og ikke ledelsen af udredningen. Ingen ville – eller kunne - byde ind på analyser af den økonomiske magt. Ingen ville eller kunne lave en Bourdieu inspireret analyse af symbolsk vold og magt i folkeskolen eller en dansk Homo Academicus.

Det helt store problem i Magtudredningen er derimod den næsten totale mangel på eksplicitte fælles minimums forskningsstandarder og fraværet af påtvungen intern kritisk reference. Der er ikke offentliggjort nogle kriterier for vurderingen af de indsendte forskningsarbejder. Ikke blot synes udgivelsespolitikken at have været at offentliggøre alt, som blev færdigt, dvs. uden brug af de nævnte fælles forskningskrav. I starten af forskningsledelsens arbejde var der måske overvejelser om forskningsstrategier i form af en række interne notater, men bortset fra overvejelserne senere i et enkelt glimrende bind, *På sporet af magten*, synes den slags besvær opgivet. Og forskningsledelsen giver i sin afsluttende rapport til Folketinget, som oprindeligt nedsatte udredningen for at kortlægge magten i Danmark, også helt slip på selv gængse kvalitetskrav. Ledelsen citerer fra enhver undersøgelse, den finder, støtter den fortælling, den nu har valgt at fortælle politikerne.

Alle argumenterne og kritikkerne skal ikke gentages her² – de læses som sagt bedst for sig. De afvises stort set alle sammen af forskningsledelsen ledelse, som det sig hør og bør i en Science War. Så der er lejlighed til at se de to fronters styrker og svagheder. Jeg er ikke blevet overbevist - tværtimod - den samlede ledelses reaktion overbeviser mig om, at vi som kritikere er på rette spor. Det samme gør også læsningen af de enkelte publikationer, der stadig kommer dryppende. Magten har altid kunnet forestille sig nogle bedre, i al fald anderledes og mere begavede kritikere end dem, der faktisk kritiserer de. Men der er kun os desværre.

I to nyligt udkomne udgivelser fra Magtudredningen illustreres atter en række interessante problemer, som er blevet påpeget af kritikere af Magtudredningen. Det drejer sig om Jørn Loftagers bog om *Politisk offentlighed og demokrati i Danmark* og Goul Andersens bog med den karakteristiske, næsten tøvende titel *Et ganske levende demokrati*. De er først og fremmest spændende fordi de kombinerer undersøgelser af spændende problemer med et eksplicit og velargumenteret teoretisk blik på empirien, hhv. det habermasiansk inspirerede deliberative demokratis og medborgerskabets. Jeg skal nævne et par af de centrale fokuspunkter fra min tidligere kritik af udredningen og derefter inddrage de nye undersøgelser.³

Et af de fælles træk mellem den tidligere svenske og den aktuelle norske magtudredning er undersøgelsen af, hvad de kalder selvdestruktive eller systeminterne træk, som vigtige årsager til det politiske systems kriser, som begge steder opfattes som en kendsgerning.⁴ Institutionel træghed og en

² Jeg forholder mig udelukkende til min egen fremstilling i Læsninger i udredningen af magten in: Grus 71 s. 7.44 og Heine Andersens Den danske magt- og demokratiudredning in: Politik nr. 2 s. 73-85, som begge koncentrerer sig om en kritik af udredningens metodologiske problemer. Der er mange andre vigtige kritikvinkler og gode kritikker. Jeg kan hverken overskue eller stå inde for dem alle sammen.

³ Jeg har anmeldt begge bøger udførligt i Politica dette forår.

⁴ Curt Sørensen, Magt og demokrati på norsk og dansk in: Grus nr. 71 2004 s. 103-118 og Nils Bredsdorff, Det tålmodige demokrati: De nordiske magtudredninger in: Politica nr. 4 2004 s. 469-479 har behandlet forholdet mellem de forskellige nye magtudredninger.

uformåen til kritisk at analysere sig selv er dele af disse selvdestruktive interne træk.⁵ Nogle af de strukturelle eller systeminterne problemer tages op i Magtudredningens slutrapport i den såkaldte 'dobbelt konklusion' (se kassen med Magtudredningens konklusion), men en række af de enkelte undersøgelsers påpegning af vigtige kritiske potentialer glimrer her ved deres fravær og medvirker til at gøre indtrykket af den danske Magtudredning mere positiv end der er grund til.

Først et aktuelt eksempel oven på valgkampen 2005 på politisk kommunikation. Jeg har tidligere fremhævet, at politologen Erik Damgårds og medieforskeren Stig Hjarvads meget pessimistiske og advarende delkonklusioner til Magtudredningen om mediernes strukturelle magt er direkte udeladt af konklusionen og erstattet af omtale af medieforskerne Kim Schrøders og Phillips undersøgelse '*Sådan taler medier og borgere om politik*'. Omkring 30 fokusgruppemedtagere bliver trods alle metodemæssige falbelader og besværgelser om, at materialet ikke tillader generalisering transformeret til "danskerne", som angiveligt "har et vågent, velinformeret og kritisk forhold til det politiske system og det mediesystem, som vi har udviklet i Danmark frem til i dag." (s. 6). Det er slemt nok i sig selv, at den bog overhovedet er kommet ud uden at mindst en af forskningsledelsens professorer taget bladet fra munden. Men i slutrapporten *Magt og demokrati i Danmark* hedder det:

"Medierne har fået større betydning for det politiske liv og sætter i stigende grad betingelserne for den politiske kommunikation, men medierne har ikke taget magten hverken fra befolkningen eller de folkevalgte." (s. 402) Det, at betingelserne for kommunikationen er sat af de stadig mere centraliserede medier, er tilsyneladende uden betydning for magtfordelingen, og magten forudsættes at være hos befolkningen – *befolkningen*, vi lader den lige stå lidt. To sider inden dette kategoriske udsagn hedder det om medierne: "Der kunne derfor også være grund til at frygte, at befolkningen ville være lette ofre for

⁵ Lederen af den svenske magtudredning i sin anmeldelse af den nye norske, Olof Petersson i *Nytt Norsk Tidsskrift* 4/2003 s. 360

mediernes manipulationer. Louise Phillips og Kim Schrøder har imidlertid vist, at dette ikke er tilfældet". (s. 400) Læs det lige igen.

Sådan! Væk er Hjarvad og Damgård, væk er bekymringerne for om nogen som helst grundlæggende kan gennemskue den flom af spin som kører over banen (demonstreret tydeligst i krigens og valgets totalspin), væk er diskussionen om effekten af forandringerne i mediernes struktur og ejerforhold på den redaktionelle og politiske linie. Forskningsledelsen har lukket for en kritisk diskussion med legitimering af denne type fagligt set utroligt problematiske arbejde. Danskerne ... Eller som det hedder et andet sted i en ligeså problematisk undersøgelse: "Magten har vi selv," mener danskerne.⁶

I Loftagers nye bog om den politiske offentlighed fremdrages et andet institutionelt problem nemlig den selvdestruktive virkning på den offentlige debat af tendensen til at stadig flere reformpolitiske pakker gennemføres i lukkede finanslovsforhandlinger. Efterlønsreformen fra 1998 er den bedst kendte. Loftager undersøger finanslovsforhandlingerne fra 1971 og finder at der er en stigende – bred politisk – tendens til, at den politiske debat livsnerven i den deliberative politiske proces snøres af. Han nævner også meget aktuelt kommunal- eller strukturreformen, som jo er holdt ude af den nys overståede valgkamp. Denne undersøgelse er ikke refereret i afslutningsbindet, selvom den er anført i litteraturlisten. Konklusionen er ellers nok værd at viderebringe til Folketinget: Udviklingen er "udtryk for en bevægelse bort fra den ånd, der er indeholdt i Grundlovens bestemmelser om offentlighed i Folketingets arbejde. Og i hvert fald er der tale om en åbenlys konflikt med de idealer om offentlighedens medvirken og indflydelse, der udgør hovedhjørnестenen i den deliberative demokratiopfattelse." (Loftager 2004: 216).

⁶ Denne karakteristiske sætning, som til overflod dannede grundlag for overskriften på Magtudredningens officielle pressemeddelelse ved afslutningen af arbejdet stammer fra Niels Nørgaard Kristensens bog *Billeder af magten*. Se min kritik af bogen in: Grus 71 s. 15-16 og Nørgaard Kristensens svar i Grus nr. 72 s. 84-94.

Og der er ingen instans der kan sætte denne kritik på den faglige dagsorden nu da Magtudredningens ledelse er kommet med sit bud – og den ønsker tydeligvis kun at indgå i debatten for at forsvare sig. Ikke for at viderebringe nye erkendelser, nye undersøgelser eller indsigten i at dens første budskab gik skævt ind mange steder i pressen og blandt kolleger. Den samme skæbne kommer derfor til at ramme Loftagers undersøgelse af reformpædagogikkens dominans i folkeskolen, og dens skadelige rolle i forhold til etableringen af en 'civic culture' dvs. politisk bevidste borgere og 'concerned citizens'.⁷ Eller sagt anderledes: Hvordan udvikles og reproduceres den forsamling af vidende og kompetente borgere, der er det helt afgørende for et fungerende demokrati, der er sit navn værdigt. Hele folkeskolekomplekset er ikke blot udiskuteret i slutbindet, men Loftagers grundlæggende kritik er udeladt:

"Der er grund til at fremhæve, at selvom der i de senere år er kommet fokus på fagligheden, sker det indenfor rammerne af en omsiggribende tænkning om "kompetenceudvikling gennem livslang læring" som klart synes at være på kollisionskurs med den form for dannelse, som borgerrollen kræver ... For snarere end at specificere bestemte kundskaber og færdigheder, alle skal tilegne sig som almenviden, er det primære den faglige viden som middel til den enkeltes selvudvikling og selvrealisering." (s. 228)

Undersøgelsen bygger på indholdsanalyse af centrale pædagogiske debatter i bladet Folkeskolen fra 1978-2002. Og med en skarp – og enøjlet - målestok om skabelsen af kompetente og vidende politiske borgere, dissekeres reformpædagogikken og læringsideologien. Uanset hvordan man vurderer de håndfaste konklusioner i forhold til den særlige undersøgelsesmetode, så er der kompetente og autoritative udsagn nok til at begrunde den demokratiteoretiske pessimisme som Loftager munder ud med. Den nuværende kurs i skolesystemet får Loftager til at give Anders Fogh ret i, at der må tages et opgør

⁷ Der er en bevidst pointe i at bruge disse amerikanske udtryk i denne sammenhæng, fordi den Habermas inspirerede deliberative demokratiteori, som styrer Loftagers kritiske blik er tæt forbundet med den republikanske frihedstradition som også fokuserer på det uoversættelige 'borgerkultur' og de 'optagne, engagerede, bekymrede og vågne borgere'.

med 'rundkredspædagogikken', ligesom PISA undersøgelserne uanset deres metodiske brist peger på det rigtige problem: Der produceres ikke vidende borgere, som er kompetente i forhold til den demokratiske deliberationsproces. Hvis det bare er lidt rigtigt – og det er i al fald rigtigt at hver femte 9.klasse elev er funktionel analfabet og det er formodentlig et endnu større tal hvis man oveni lagde politisk analfabetisme - har Loftager fat i et helt afgørende magtproblem, som til overflod er overset af de fleste andre politisk sociologiske undersøgelser, der stort set falder over deres egne ben for at understrege hvor kompetente og deltagelsesvillige borgerne er. Der er tale om et internt strukturelt problem, et af det politiske systems selvdestruktive træk, som Magtudredningen blev bedt om at finde. Den nævner det ikke.

Jørgen Goul Andersens undersøgelse *Et ganske levende demokrati*, som er en slags bind 2 til hans glimrende *Over-Danmark og Under-Danmark* fra 2003, indeholder en bekræftelse på den megen tale i afslutningsbindet om voksende mægtiggørelse og stadig mere kompetente borgere, hvilket ikke er så mærkeligt da han sidder i forskningsledelsen. Men undersøgelsen viser, at mægtiggørelsen kun er en korrekt beskrivelse af forholdene i det lokale miljø, mens borgernes stigende politiske interesse for politik på det nationale plan går sammen med en afmægtig opfattelse af mulighederne for indflydelse på dette plan: "At borgernes engagement og kompetence i forhold til beslutninger på nationalt niveau ikke rigtig har mulighed for at materialisere sig i politik er måske en af de største udfordringer for det danske samfund. En anden hovedudfordring er afmagtsfølelsen i forhold til EU." (s. 75.)

Den sidste udfordring er nævnt mange gange og er et af tre fremhævede hovedproblemer i afslutningsbindets konklusion. Måske har ledelsen ment at nu var der nok udfordringer til politikerne og de kompetente og vidende borgere. Væk er den nye undersøgelse, som allerede forelå for ledelsen.

Jeg har nævnt bunker af andre tilfælde af faglig-politiske vurderinger fra forskningsledelsens side. Jeg har f.eks. før nævnt det forunderlige i, at Goul

Andersens undersøgelse af danskernes såkaldte særlige islamofobi ikke nævnes i slutbindet – undren bliver større af, at han heller ikke nævner den i sin gode redegørelse for de mange undersøgelser af integrationspolitikken i den nye bog om det ganske levende demokrati: ”Det er kendetegnende for danskerne, at deres holdning til religion og dens betydning for konflikt og intolerance er den mest negative blandt alle ca. 30 lande.”

Ikke just politisk korrekt og værre bliver det. Den generelle modvilje mod religion er særlig udtalt i forhold til islam, hvor en undersøgelse viser, at kun 20 % af de adspurgte vurderer islam positivt eller neutralt. ”Det ser således ud som om danskerne ud over en generel modvilje mod indvandrere har en særlig modvilje mod islam, som ikke lader sig reducere til endnu et udslag af etnisk intolerance, men også har at gøre med fordomme om islam som restriktiv religion, parret med en generel modvilje mod religion i det hele taget, hvis den gør krav på at blive taget alvorligt.”⁸ I disse religionskrigeriske tider er det resultater, der fremlægges for at blive kritisk gået efter i sømmene. Det måtte være værd at undersøge om den udbredte modvilje gjaldt alle ’restriktive religioner’ inklusive den politisk potente tidehverv og indremission?

Det kan ikke undre nogen af ledelsens politologer, at fagfæller lugter politisk prioritering i budskabet til Folketinget. I Ledelsens allersidste udspil, Svaret til Curt Sørensen i Grus nr. 72, december 2004, fremdrages ingen af de just nævnte forhold, trods det, at det netop er den manglende fremhævelse af de strukturelle forhold Sørensen går efter – finanslov og offentlighed, medier og penge eller spin, folkeskole og viden. Forskningsledelsen har desværre aldrig fundet ud af at gå fra at forsvare sig til at forklare sig.

En af Sørensens kritikker går på sammenligningen med den langt mere kritiske nyeste norske Magtudredning, og han spørger, hvordan to så ensartede lande kan vurderes så forskelligt. Ledelsens svar forekommer mig rimeligt med sin påpegning af de forskellige udgangspunkter og den forskellige opfattelse af

politiske historie, hvor nordmændene har en tendens til at tænke i en Guldalder for den politisk deltagelse og kommunikation med en senere forfald. Den danske udredning ser mere realistisk på den politiske fortid og kan derfor – som i øvrigt både Goul og Loftager kvalificeret argumenterer for – ikke se nogen entydig forfaldshistorie. Som det eksplicit fremgår af konklusionen på Magtudredningen, har punktering af især forfaldsmyter været højt prioriteret af forskningsledelsen.

Problemet er, at dette fornuftige og realistiske historiske perspektiv kommer frem til diskussion så sent. Det er en oplagt fejlvurdering, at det ikke er taget op til en samlet diskussion, eller at der ikke er lavet et samlet udspil til det samfundsvidenskabelige miljø i løbet af de fem år på dette område. Megen falsk debat kunne være undgået. Den diskussion som både Loftager og Goul Andersen omfattende behandler i deres nye bøger om sammenligningspunkter (idealer, andre lande, fortiden) i vurderingen af tilblivelses- eller forfaldshistorien, udkommer et halvt år efter slutbindet udkom og med den debatmulighed afslutningen gav anledning til. Målt i forhold til en række forskellige demokratiske idealer har det danske demokrati det ikke så godt; målt i forhold til udlandet går det rigtig godt og målt i forhold til fortiden ser det rigtig pænt ud. Hvordan skal man sammenholde de foreskellige "måleresultater"? Det er overvejelser, der er relevante, ja livsvigtige for samfundsvidenskaberne, og de har meldt sig for alle seriøse læsere af udredningen inklusive de totalt afviste kritikere. De fleste politologiske dataserier starter fra halvfjerdsernes begyndelse. Et fokus på udviklingen fra start kommer let til at miste blikket for hvilket niveau vi bevæger os på. Dette udgangspunktets eller målestokkens problem, som fra starten forgæves blev forsøgt tematiseret af Erik Christensen uden svar fra forskningsledelsen⁹, kommer tydeligt frem i Goul Andersens bog endog med den undskyldende betegnelse 'klassisk problem' dvs. den slags alle kender eksistensen af og som ikke behøver at nævnes : " Til allersidst bør dog

⁸ *AMID Working Papers* 17/2002 s. 22. Se nærmere min Læsninger i udredningen ... op., cit. s. 36 f.

nævnes det klassiske problem set ud fra et medborgerperspektiv: Uligheden i den politiske deltagelse og faren for, at den kan blive endnu større fremover. De "almindelige" sociale skel i deltagelsen mellem stillings-, uddannelses- og indkomstgrupper er trods al udfligning fortsat betydelige ..." (Goul Andersen 2004: 312) Eksistensen af disse klassiske uligheder, kan også kaldes strukturelle uligheder og fremhævelsen af dem har været et af kritikernes centrale mål. Nu kommer Goul Andersen dem til hjælp, selvom han valgte at det ikke skulle stå så prægnant i den officielle konklusion som Folketinget skulle have: "Som Marshall skrev (i sin berømte bog *Citizenship and social class* fra 1950), er økonomisk ulighed og princippet om medborgerskab konstant på kollisionskurs, og denne klassiske observation, som har præget årtiers forskning i politisk deltagelse, er fortsat lige aktuel." (Goul Andersen 2004: 313)

Goul Andersen siger det eftertrykkeligt i slutningen af den bog om Overdanmark, der udkom før afslutningsrapporten blev skrevet, og på siger det på en måde, der ville have øget informationsværdien af slutrapporten: "Det er ingen hemmelighed, at der fortsat er betydelig social ulighed i Danmark ... Livet er i mange henseender ringere, jo længere man bevæger sig ned på den sociale rangstige. For at føje spot til skade er det også væsentlig kortere." (s. 263)

Goul Andersen viser samtidig hen til to afgørende punkter: "Denne bog har mere snævert sat fokus de aspekter der særligt knytter sig til et demokratisk perspektiv." Og her sammenfattes måske problemets kerne: Udredningens fagligt set måske berettigede snævrere perspektiv er ikke altid blevet kommunikeret ud som de begrænsninger på konklusionerne, det er. Og dette begrænsede perspektiv, vurderingen af demokratiets tilstand, er også det centrale i afslutningsrapporten. Men det er kun det ene af udredningens to pålagte perspektiver. Magtperspektivet er langt mere usynligt både hos Goul og i afslutningsbindet og det kan i modsætning til det demokratiske perspektiv ikke

⁹ Mytepunktering med faldgruber in: Øllgaard og Madsen Magt.dk, Kritik af Magtudredningen op. cit. s. 57-76, som et eksempel på en grundlagskritik, som blev forbigået af forskningsledelsen.

skilles ad fra ressourcerne eller ulighedsproblemet. Det er formodentlig rigtigt – som Goul Andersen viser det – at de uprivilgerede i det danske velfærdssamfund deltager i og øver indflydelse på de offentlige demokratiske processer. Både han og Magtudredningen understreger ganske vist, at der er tale om nogle svage og ustabile institutioner der muliggør dette. Men de, der har flere ressourcer, bedre skolegang, bedre materielle vilkår og lever længere har adgang til magt, indflydelse og selvbestemmelse, andre og de fleste kun kan drømme om.

Loftager slutter sin bog med et angreb på kritikerne af magtudredningen. Kritikken skyder over målet, fæstner sig ved ubetydelige modsætninger rapporterne imellem og læser ikke afslutningsrapportens 'dobbeltkonklusioners' anden og kritiske eller pessimistiske del osv. Han ville heller have vendt kritikken en anden vej:

"Et væsentligere og mere interessant spørgsmål er, hvad resultatet bliver, såfremt man forsøger at sammenveje påpegede styrker og svagheder ved demokratiet for eventuelt at få et bud på, i hvilken retning udviklingen peger. Her er rapporten tavs. Og det er der gode grunde til" (s. 220) forsikrer Loftager fordi der er risiko for at forudsigelsen ville blive opfattet som autoritativ og forme udviklingen. Man vil altså gerne styre udviklingen den 'rigtige' vej? Her efter hedder det:

"imidlertid er det i princippet både muligt og forskningsmæssigt interessant at forsøge at samle udviklingstendenserne ..." Og sammenvejningen fremhæver netop en række af de strukturelle faktorer som så at sige kommenterer og relativiserer de positive undersøgelsesresultater, der præger den aktuelle situation – og som danner den ene side af ledelsens 'både og konklusion'. Men Loftagers og andres indpakkede kritik og påpegning af steder i det politiske system, hvor der produceres problemer for systemet, er overset og end ikke inddraget i ledelsens overvejelser. Det fratager dermed ledelsen dens ret til at nægte – med henvisning til neutralitet - yderligere at "sammenveje styrker og

svagheder”, fordi den allerede har foretaget en sortering/sammenvejning i listen over de positive og negative faktorer.

I sin egen sammenvejning sparer Loftager – lige som Goul Andersen ved en omhyggelig læsning, der læser henover den professionelle optimisme lidt ned – ellers ikke på de kritiske diagnoser:

”Skåret ind til benet er det afgørende problem for det danske demokrati, at stærke og til dels anonyme kræfter trækker i retning af, at politiske beslutninger er noget, der skal sælges, snarere end noget, der offentligt skal begrundes. Taktiske manøvrer og lukkede, teknokratiske beslutningsnetværk truer med at gøre forestillingen om et offentligt ræsonnement som politikens grundlag illusorisk. Og selv om der er en lang folkestyret tradition og en anseelig politisk-kulturel kapital at tære på, kan resultatet på længere sigt vise sig ganske utvetydigt at fortjene betegnelsen ”forfald”. (Loftager 2004: 238)

Den standard, forskningsledelsen har sat på dette område vil påvirke dansk samfundsvidenskabelig forskning længe: alt er fortolkning og intet er så skidt at det ikke kan bruges til noget i en snæver vending. Forskningsledelsen har endda udråbt en særlig forskningsteknik, triangulering til at være grundlæggende for sit arbejde. Det samme problem vurderes fra flere sider og samlet opnås dermed større indsigt i problemet. Enhver skoledreng kan se at en ukvalificeret undersøgelse ikke øger indsigten i hverken det samlede problemkompleks eller de to andre gode undersøgelser. Men den tredje er blevet legitimeret og vil med sikkerhed derfor blive ved med at dukke op som henvisning og belæg i den akademiske diskurs. I praksis er triangulering en udvandet pluralisme. Hvad som helst går an, alt er fortolkning. I sit geometrisk-geodætiske udgangspunkt forudsætter triangulering, at hver enkelt opmåling er på niveau med de andre, og i en samfundsvidenskabelig version må målingerne-undersøgelserne forholde sig til et sæt fælles metodiske grundmaximer og kritisk forholde sig til hinanden – der er grænser for fortolkning. Det er ikke let, men uden selv et mislykket et forsøg på at sætte en

bundlinie eller kvalitetskriterier er det uden mening at bruge begrebet som andet end en besværgelse.

Kritikken af bestilt forskning må være ekstra kritisk og selektiv over for, hvad der kan passere som godt nok, fordi alles – og i sær de bevilgende myndigheders – øjne hviler på den. Risikoen for standardsætning er stor. og sådanne ændringer af sociale og kollegiale normer sker umærkeligt. At dette sker, mens den øverste politiske myndighed er ude efter eksperter, der har upopulære meninger, understreger bare alvoren i det sagte. Der er ikke megen samfundsforskning, der har fået så meget opmærksomhed som Magtudredningen, selvom det i relation til debat om forskningsresultaterne ikke synes af meget.

Universiteternes autonomi, peer reviews, faglig, kritisk debat og bedømmelse har historisk været nogle af måderne at forsøge at sikre kritikken på - men også samtidig en måde at forsøge at begrænse den (især kritik udefra) og sikre de herskende alliancer af akademikere og politikere deres aktuelle magtpositioner. De seneste regeringers politik har sat disse historiske institutionaliseringer under pres, ligesom den herskende postmoderne ligegyldighed over for kollegers videnskabelige produkter har vanskeliggjort en samlet strategisk diskussion på universiteterne. Magtudredningsledelsen har med sine udgivelsespolitik og sin redaktionelle pluralisme styrket disse tendenser. Heine Andersen skriver i en analyse af samfundsvidenskabernes normative og samfundskritiske rolle på baggrund af den "igangværende udvikling i vidensinstitutionernes vilkår":

"Der har i hvert fald bredt sig et sæt af kollegiale normer og holdninger, der ligefrem stempler kritik som nærmest værende i strid mod god tone og måske ligefrem skadelig. Et illustrativt eksempel er debatten, eller rettere snarere fraværet af debat i forskningsmiljøerne i forbindelse med Magtudredningen."¹⁰

¹⁰ Samfundsvidenskaber i videnssamfundet in: Grus nr. 72 december 2004 s. 7-28 her s. 25

Intern kollegial kontrol, selvstyre og permanent faglig kritik er fine ideer, men tenderer til at blive omtalt som kendsgerninger. Det er ikke tilfældet, det er tværtimod i enhver henseende skrøbelige ideer, og Magtudredningen, som er den største samlede satsning i dansk samfundsvidenskab, har intet gjort for at lægge en standard, der kunne støtte en udvikling i de svage ideer.